

StOKpaardje

Tijdschrift van Stichting 't Oude Kinderboek – jaargang 15, nummer 3, 2019

Hoe Josientje schrijfster werd...

De titel van dit boek van Dora Musbach klinkt uiterst aantrekkelijk als er geschreven moet worden over het onderwerp 'WAT WIL JE LATER WORDEN'. Joyce Noordergraaf gaf in het vorige StOKpaardje al aan dat vooral boeken met verhalen over beroepswensen en -keuzes dit StOKpaardje zouden gaan vullen.

Maar niet altijd dekt de vlag de lading, of misschien in dit geval toepasselijker: niet altijd is de titel van een boek werkelijk illustratief voor wat er in het boek allemaal gebeurt. En dat geldt ook voor Josientje. Want in dat boek gaat het vooral over andere dingen: er wordt bijvoorbeeld flink wat af gekibbeld, er vindt een verhuizing plaats, Josientje gaat met een groep meisjes op vakantie, er is een fietstocht die voor één van de deelnemers in een moddersloot eindigt.

En ja, ergens op blz. 67 wordt in twee zinnen voor het eerst gesproken over Josientjes droom: schrijven. Pas veertig bladzijdes verder bekennt ze aan een vriendin dat ze schijft en nog wat pagina's verder worden in een paar zinnen drie schetsjes genoemd die ze heeft geschreven, iets dat wordt gekoppeld aan ontluikend schrijverstalent. Richting het einde van het boek gaat het schrijven een iets grotere rol spelen. Haar droom wordt langzaam bekend bij haar familie, maar het gaat dan plotseling allemaal wel erg snel: met de simpele zin 'Jaren gaan voorbij' is Josientje plots geen veertien meer, maar achttien. En in drie zinnen wordt gemeld dat ze vaste medewerker is bij wat tijdschriften, boeken vertaalt uit het Italiaans en bovendien ook al vier novellen heeft geschreven...

De vaste schrijvers van het StOKpaardje kozen boeken uit waarin het te kiezen beroep (of het gekozen beroep) een stuk centraler staat. Gelukkig maar, anders waren het allemaal wel heel korte boekbesprekingen geworden!

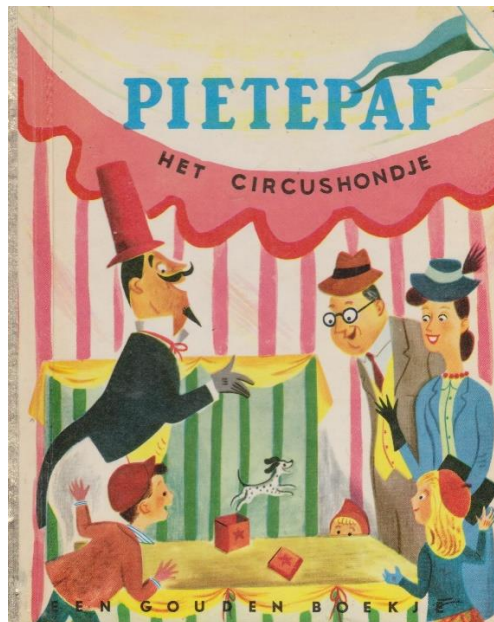
Gerrie Halsema

Wat wil je later worden?

Als deze vraag aan mijn broertje en mij werd gesteld rond 1950, we waren toen vijf en zes jaar, wisten we dat al met enige zekerheid te vertellen.

We hadden namelijk van een oom uit Amerika elk een gouden boekje cadeau gekregen.

Five little firemen en *Little Peewee the circus dog*. Wij konden nog niet lezen, en zeker geen Engels, maar we werden heel overtuigend vertaald voorgelezen, met levensechte geluiden van loeiende sirenes en het klingelen van de bel. Later, in 1953, werden ze vertaald door Annie M. G. Schmidt. Helaas werden de verhaaltjes een paar bladzijden ingekort, zodat ons lievelingsplaatje van Tante Mina Lutteput die langs het touw naar beneden gleed kwam te vervallen. Mijn jongere broertje wilde dus al heel vroeg brandweerman worden!

Het verhaaltje van Marguerite Brun en E. T. Herd is simpel, maar de tekeningen van Tibor Gergely vertellen eigenlijk zelf het verhaal.

Een politieagent ontdekt een brand en gaat de brandweer waarschuwen (geen mobiele telefoon!). De brandweermannen in de kazerne laten hun eten staan en glijden langs een paal naar beneden, waar de auto's staan. Met gillende sirenes rijden ze door de stad naar de brand. Daar staat de familie Lutteput naar hun brandende huis te kijken. Maar, o wee, tante Mina is nog binnen en moet langs een touw naar beneden glijden. Helaas is dat plaatje in de Nederlandse versie weggevallen.

Dan wordt de brand vakkundig geblust en na het teken 'Brand meester' rijden de brandweermannetjes terug naar de kazerne.

Wat ons vooral intrigeerde was de laatste bladzijde waarop de brandweermannetjes na hun heldhaftige bluswerk in hun bedden liggen. Op één na slapen ze allemaal met hun voeten buiten de dekens! Iets dat wij ons ook probeerden aan te wennen.

Het glijden langs de paal deden wij van de trapeleuning. Nog altijd heb ik een fascinatie voor fikkie stoken, hoewel we daar vroeger flink voor op onze duvel kregen! In de vijftiger jaren was brandweervrouw worden nog geen optie. Gelukkig wilde ik dat ook niet, want ik wilde bij het circus.

Peewee het circushondje, geschreven door Dorothy Kunhardt en met plaatjes van J. F. Miller, bood talloze mogelijkheden tot een optreden voor een hooggeacht publiek.

Jammer genoeg zijn er in de Nederlandse uitgave een aantal circusacts verdwenen. (zoals een jongleur met ganzen, twee grote olifanten, een slang die door in zijn staart te bijten een hoepel vormde, een vrouw die aan haar neus kon hangen en een ijsbeer op schaatsen).

Met een groepje vriendinnen oefenden we op de woensdagmiddagen allerlei acts, zoals op iemands rug staan als die gebukt liep (voltige), clownachtige grappen uithalen en een sprekend paard ten tonele voeren. Alles met maskers en spullen uit de verkleedkist op zolder. Dankzij een van onze moeders brachten we het zelfs tot een optreden voor een kindertehuis!

Tot daar bleef mijn ambitie voor het circus beperkt, want eigenlijk wilde ik zuster worden, (geen non, maar verpleegster). Daartoe kreeg ik een wit schortje en een hoofddoekje met een rood kruisje erop geborduurd; alles flink gesteven, zodat het mooi strak stond. Mijn patiënten waren geen poppen, maar speelgoedbeesten, waarvan ik er een heleboel had en die met verband van verscheurde oude lakens werden ingezwachteld. Met een speld deelde ik venijnige prikken uit!

Pas veel later ontdekte ik bij StOK het toepasselijke boek *Lotje als verpleegster*, geschreven door Jan Post, met illustraties van Lidow. Uitgegeven door de fa. Ad. M. C. Stok te Den Haag.

Lotje uit het boek speelt net zoals ik deed. Alle ziektes waar je ooit mee te maken had gehad kregen de beesten ook en mijn broertje als dokter was net zo min een succes als Pietje in het boek!

De plaatjes van Lidow, artiestennaam van Alida Catharina Berendina Walther, vond ik zo apart dat ik haar werk ben gaan verzamelen. Bij StOK hebben we een aantal door haar geïllustreerde boeken. *Kim Lie, het maanboek, het zonneboek, Marionet, Puk, Pablo en Joejoe*. En nog drie boeken over Lotje.

In Lexicon voor jeugdliteratuur heeft Janneke van der Veer het werk van Lidow behandeld, dit is op internet te vinden.

Over de Gouden Boekjes is het boek *Ik hou zo van de Gouden Boekjes* door Joke Linders uit 2010 (ISBN9789046709407), een aanrader.

Lot(je) van den Akker

De Kingfordschool – Cissy van Marxveldt

Het gekozen thema voor dit Stokpaardje 'Wat wil ik later worden?' deed mij direct denken aan *de Kingfordschool*. In dit boek is wat de hoofdpersonen willen worden juist **niet** aan de orde. De personen die in het verhaal een rol spelen moeten werken om een bijdrage te leveren aan het gezinsinkomen. Ook kinderarbeid wordt beschreven in de vorm van loopjongen Dirk.

Het boek verscheen voor het eerst in 1922. Tot ongeveer 1920 waren boeken waarin werkende meisjes voorkwamen schaars. Het was niet vanzelfsprekend dat de toekomst van een meisje bestond uit leren en werken. De keuze in beroepen en studie waren beperkt. In die tijd was de uiteindelijke bestemming voor meisjes het huwelijk en moederschap. Lukte dit niet dan werd je een 'oude

vrijster', afhankelijk van de goedertierenheid van familie of het armenhuis. Na 1920 verschenen meisjesboeken waarin clubjes op school dolle avonturen beleefden en dwarse, jongensachtige meisjes zich uitgelaten bezighielden met de ene grap na de andere, totdat zij uiteindelijk toch weer hun bestemming vonden in het huwelijk, kunstenaars werden of iets verantwoordelijks in de maatschappij.

Veel boeken van Cissy van Marxveldt zijn hier een goed voorbeeld van. Het lijkt één en al joligheid met een hoog gehalte aan slingerende benen en haarlokken die uit speldjes ontsnappen. Ik verslond haar boeken in mijn H.B.S.-tijd en werd er vrolijk van. Wat ik toen in haar boeken niet gezien heb, viel mij bij het herlezen wel op. Naast alle vrolijkheid komen er meestal ook mensen in het verhaal voor die het

niet zo goed hebben getroffen als de hoofdpersoon. En die hoofdpersoon onderneemt actie om iets te doen voor haar medemens. Dat zien we ook terug in de Kingfordschool.

Cissy van Marxveldt (1889-1948)

Cissy werd geboren als Setske de Haan in Oranjewoud, Friesland, als enig kind van een hoofdonderwijzer. Zij had een slechte gezondheid, maar desondanks was zij een vrolijk, levendig meisje dat het liefst met de jongens buiten speelde. Marjan Schuddeboom noemt haar in *Bekend en Onbekend*, een duvel van een meid. Zij bezocht na de lagere school de H.B.S. in Heerenveen, maar verliet zonder diploma de school. Ze mocht als au pair naar Engeland en bezocht daar ook een kostschool. In Engeland werd zij omgedoopt tot Cissy en dat zou zij de rest van haar leven blijven. Terug in Nederland had zij diverse baantjes, waarvan zij het werken op kantoor het leukst vond. Zij haalde het diploma steno en typen en heeft die ervaring ongetwijfeld verwerkt in *de Kingfordschool*. Zij hield van een 'luchtig' leven met pleziertjes, maar was niet blind voor het onrecht in de wereld. Veel van haar persoon zien we terug in haar boeken. Voor wie meer wil weten over Cissy van Marxveldt verwijs ik naar haar biografie en het genoemde boek van Marjan Schuddeboom (zie literatuuropgave).

Het verhaal

De Kingfordschool is een instituut waar het diploma steno en typen kan worden gehaald. Carry Tressing is de directie secretaresse en Detje Martens begeleidt de leerlingen. Loopjongen Dirk is een jaar of 14 en verleent hand- en spandiensten aan het personeel. Truus, de 'krullenjongen', doet de simpele karweitjes. Het is altijd een vrolijke boel geweest op kantoor. De oude, brave Pruk was directeur, maar heeft ontslag genomen. Het verhaal begint op de dag dat er een nieuwe directeur komt, de Engelse mister Cardigan. Er gaat een heel andere wind waaien. Cardigan is kortaf, zakelijk en is verbaasd over de slechte prestaties van zijn personeel. Hij wil dat er beter gewerkt wordt, er moeten meer leerlingen

komen en er moet harder worden aangepakt. Geen tijd meer voor lolletjes. Detje en Carry moeten hun werk snel verbeteren, want anders... Voor Detje zou dat een ramp zijn. Haar moeder is weduwe en zij zorgt voor het grootste deel van het inkomen. Carrie moet bij haar vader komen werken als zij haar baan verliest. Haar vader is een norske, autoritaire, ontevreden man, dus voor hem werken lijkt Carry een nachtmerrie. Er wordt een type-wedstrijd georganiseerd. Detje en Carrie moeten meedoen. Carrie zit intussen bij mr. Cardigan op de kamer en moet 's avonds oefenen om meer aanslagen te halen zodat zij de wedstrijd kan winnen. Detje is jaloers op Carrie omdat zij bij Cardigan zit. Hij mag dan hoge eisen stellen en zakelijk zijn, hij is wel knap om te zien. Dat hij ook een menselijke kant heeft blijkt als Dirk ziek wordt. Dirk komt uit een arm gezin en zijn centjes kunnen niet gemist worden. Cardigan bezoekt hem en zorgt voor fruit en melk, zodat Dirk beter kan worden. Later in het verhaal krijgt Dirk zelfs promotie zodat hij meer gaat verdienen.

Ondanks het feit dat Carry goed heeft geoefend en een kans maakt de type-wedstrijd te winnen, besluit zij er tijdens de wedstrijd een potje van te maken, zodat Detje kan winnen en haar inkomen, dat zo hard nodig is, niet verliest. Detje wint en Carry eindigt als nr. 28. Uiteindelijk komt uit wat Carry heeft gedaan en ziet Cardigan wat een goed en mooi meisje Carry is. De dames houden hun baan en op de laatste bladzijde, als de spanning goed is opgevoerd, krijgen Carry en Cardigan elkaar.

Recensies

Het Kind (tijdschrift) – 22-11-1930:

Verschillende van mijn kennissen, blijkbaar ernstiger mensen dan ik, spreken een beetje smalend over deze 'mondaine' schrijfster. Ik moet eerlijk bekennen dat ik haar werk gewoonlijk met 't grootste genoegen lees. Het is nooit

onbeduidend, zelden opgeschroefd, een enkele keer positief schadelijk en ongeveer altijd vlot, geestig en onderhoudend, terwijl onder het lossen discourse meestal een wereld van ernst leeft die zich nooit openbaart in statige, maar suffe braafheid.

Bureau Boek en Jeugd der Centrale Vereniging voor openbare bibliotheken (mei 1970):

Dit boek heeft een mengsel van humor en sentiment, typerend voor de 'bakvis verhalen' van Cissy van Marxveldt. De situaties waarin het gebeuren zich afspeelt zijn volkomen verouderd. De beschreven kleding is geheel in strijd met de modern geklede figuurtjes in de illustraties. Het moedwillig verliezen van de wedstrijd is niet reëel en het happy end is erg cliché.

Wat vind ik?

Ik heb het boek weer met veel plezier gelezen en als ik het plaats in de tijd dat het geschreven is, ben ik het met beide recensies eens. Het verhaal is niet meer van deze tijd en juist daarom zo leuk om te herlezen. Natuurlijk is het vrouwenleven er enorm op vooruit gegaan. Het huwelijk en het moederschap zijn niet meer de enige bestemming en er is een scala van mogelijkheden om te kiezen. De man/vrouw verhouding is een stuk gelijkwaardiger geworden en de boeken die verschijnen worden door jongens én meisjes gelezen. Als tiener heb ik vele middagen op mijn kamertje zitten zwijmelen bij de boeken van Cissy en vele anderen. Met de autoritaire mr. Cardigan had ik zeker ruzie gekregen en op hem verliefd worden was het laatste dat mij zou overkomen. Toch was het herlezen van dit boek een feestje en ik kan het iedereen aanbevelen.

Stok heeft verschillende boeken van Cissy van Marxveldt, waaronder *de Kingfordschool*.

Literatuur:

- De Kingfordschool – Cissy van Marxveldt, 1990, uitgeverij West-Friesland, Hoorn.
- Van Arendsoog en Joop ter Heul – Janneke van der Veer, 2007, uitgeverij Terra Lannoo B.B.
- Wonderland, de wereld van het kinderboek, 2002, uitgeverij Waanders, Zwolle.
- Bekend en Onbekend – Marjan Schuddeboom, 2007, uitgeverij Free Musketeers, Woerden.
- Cissy van Marxveldt, een biografie – Monica Soeting, 2017, uitgeverij Atlas/Contact, Amsterdam/Antwerpen.

Wat wil je worden later in het meisjesboek

Tegenwoordig lijkt iedereen op zoek naar zijn droombaan en is het vaak jouw eigen keuze welke opleiding je gaat volgen. Zelfs dan is wat je later wordt vaak niet de droombaan die je als kind in gedachten had. Vroeger werd wat je wilde worden vaak bepaald door waar je vandaan kwam en waren zeker voor meisjes

de mogelijkheden beperkt. Ook werd het soms bepaald door de omstandigheden zoals in het geval van Mia Reitsma en Lottie de Bruijn.

Aad van Oordt, *De baantjes van Mia Reitsma*, (Valkhoff & Co. Amersfoort 1936). Illustraties Willi Bredijk, Later uitgegeven als; *Waarom zou ik...?* (West-Friesland Hoorn 195?). Illustraties Hans Borrebach.

Aad van Oordt was de eerste vrouw van A.D. Hildebrand. Waarschijnlijk gebruikte Hildebrand haar naam als pseudoniem of was er sprake van gezamenlijk werk.

Mia Reitsma woont nog als enige dochter bij haar vader, gepensioneerd hoogleraar wiskunde, in een groot huis. Haar moeder is overleden, haar zus getrouwd en geëmigreerd naar Indië* en haar broer studeert in Utrecht. Zelf volgt ze MO Duits, maar maakt daar niet veel vaart mee. Dan komt haar zwager in Indië in de problemen. Hij raakt zijn bedrijf kwijt en heeft onmiddellijk geld nodig. Vader wil het grote huis verhuren en zelf tijdelijk in een pension gaan wonen. Zo blijft er niets over voor Mia. Ze moet op zoek naar een huis en een baan. Een huishouding lijkt de enige mogelijkheid maar dat vindt ze niks. Behalve haar hbs heeft ze niet veel vaardigheden wat het nog moeilijker maakt. Een huis is vlug gevonden. Ze mag in het tuinhuisje van de ouders van haar vriendin verblijven. Een baantje vinden blijkt echter een stuk lastiger. Daarom begint ze met oppaswerk in de avond. Ze vindt ook een thuiswerkbaantje als adressen-schrijfster. Tijdens het oppassen merkt ze dat ze leuk verhalen kan vertellen. Ze schrijft ze uit en stuurt ze naar de krant. Ze is heel hoopvol maar haar verhalen worden meermaals afgewezen. Via haar oppasadres kan ze gelukkig een baantje krijgen als gezelschapsdame bij een oude rijke vrouw. Met een behoorlijk salaris. Ze wordt daar echter geacht het overige personeel te controleren en al vlug blijkt dat er moedwillige fouten worden gemaakt. Mia zegt tegen het personeel dat ze mevrouw zal inlichten maar wordt onder druk gezet dit niet te doen. Uiteindelijk komt mevrouw toch achter het bedrog en raakt Mia het baantje kwijt. Na uitleg van Mia kan ze het baantje terugkrijgen maar dat wil ze niet want er dient zich al een andere mogelijkheid aan: Tijdelijke secretaresse voor een Duitse zakenman. 'Medefirmant van een grote Duitse fabriek'.

Ondanks waarschuwingen van haar vader en vrienden neemt ze de baan toch aan. Ze reist het hele land door en moet hard werken maar wordt door haar baas heel fatsoenlijk behandeld. Totdat hij plotsklaps verdwijnt en alleen een envelop met haar salaris achterlaat. Het hotel betaalt hij echter niet.

Mia keert terug naar huis en moet dringend op zoek naar wat anders. Zo komt ze in een gezin terecht dat tijdelijk hulp nodig heeft. Iets dat haar eigenlijk helemaal niets leek, maar het gezin en het werk bevallen haar erg goed en het spijt haar als het werk daar ten einde is. Bovendien biedt meneer haar hulp aan bij haar verhalen. Gelukkig kondigt zich alweer een nieuwe baan aan.

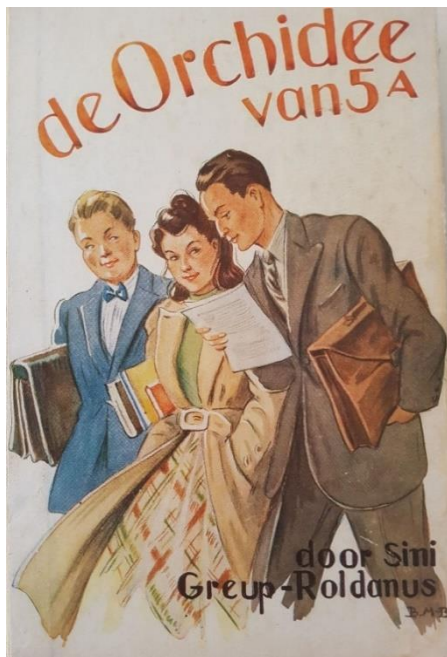
Ze kan aan het werk in een pension. Het is daar een saaie boel totdat er een jongeman zijn intrek neemt die het hele boek al een oogje op Mia heeft maar waar zij grote twijfels over heeft. Natuurlijk worden aan het eind van het boek alle twijfels weggenomen. Bovendien worden haar verhalen ineens een succes zodat ze daar mee verder kan. Zo wordt ze gelukkige huisvrouw en schrijfster.

*In de herschreven versie woont en werkt de broer in Canada.

Ook in het volgende boek spelen omstandigheden een rol.

Sini Greup-Roldanus, *De Orchidee van 5-A*. Met platen en omslag van B. Midderigh-Bokhorst. Den Haag, G.B. van Goor, 1924 (zesde en laatste druk in 1955).

Sini Greup Roldanus (1893) bracht haar jeugd in Middelburg door en studeerde geschiedenis aan de universiteit van Amsterdam. Ze was lerares aan het Lyceum voor meisjes in Amsterdam. Ze was actief in de vrouwenbeweging. In haar eerste boek, *De orchidee van 5-A*, verwerkt ze gebeurtenissen uit haar eigen hbs-tijd. Het boek had veel succes. Op aandrang van de uitgever schreef ze een vervolg. Zelf was ze hierover zeer ontevreden.

Charlotte (Lottie de Bruijn) is, na het vertrek van Paula GeEVERS, het enige meisje tussen 19 jongens in hbs 5a. Ze is de op één na oudste van een doktersgezin met een oudere zus en een jongere tweelingzus en -broer. Ze heeft nog geen idee wat ze nou na de hbs wil doen. Haar moeder (mams) spreekt haar daarover aan; "Maar Lottie, je moet er nu heus eens ernstig over gaan denken, hoor! Je bent vrij in je keuze, 's mensen lust is 's mensen leven, maar na je eindexamen kun je niet gaan lanterfanten, geen half jaar, dat tolereer ik niet, dame! Mijn meisjes zullen kláár voor het leven worden." Lottie overdenkt de situatie.

"...zo gauw mogelijk zal ik uit de Leeszaal eens de 'Leidraad voor Beroepskeuze' gaan halen, misschien geeft mij dat opeens licht."

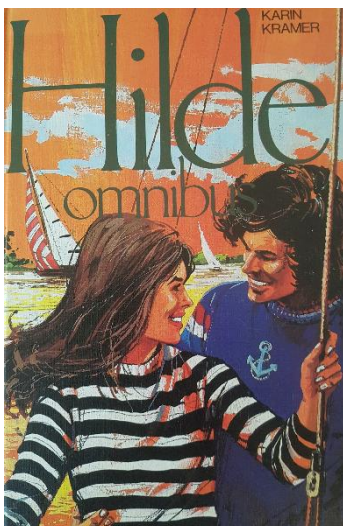
Verderop in het boek bemoeit ook haar peettante Charlotte er zich mee;

'Op het moment, dat ik denk, dat tante Charlotte haar mond opendoet om te zeggen, dat ze gaat opstappen, begint zij over het verheven onderwerp: "wat Charlotte worden moet."... Ik wou om een lief ding, dat tante zich niet zo over de toekomst van haar petekind bezorgd maakte. Het katje zal nog wel op haar pootjes terecht komen, heus. Maar de mensheid moet mij een beetje de tijd gunnen om rustigjes alles te overdenken.'

Dan, tijdens de avondmaaltijd, zakt haar vader plotseling in elkaar. Nog dezelfde avond overlijdt hij. De familie is natuurlijk in shock. Later blijkt dat hun situatie er behoorlijk op is veranderd nu ineens het inkomen van de dokter weg valt. Er zullen huurders in het huis moeten worden opgenomen en de vrije studiekeuze voor Lottie staat op de tocht;

'En onder al dat gesoes steeds en steeds weer dezelfde niet weg-te-soezen gedachte: Lottie de Bruijn, jij wilde orchidee uit 5a, wat ga jij voor de kost beginnen na je eindexamen? Van je titel, hoe weids ook, kom je er niet! Wat voor vak ga je kiezen, dat prettig is en geen schatten kost, en wel schatten opbrengt, zodat Mams eerder aan het eind van haar commensaalhouden toe is?'

Toch wordt het voor Lottie steeds duidelijker dat het vak geschiedenis haar aantrekt. Zij vraagt informatie aan haar leraar van de hbs. Hij denkt dat het vak en studie geschikt voor haar zijn maar de kans op een baan is niet groot. Haar moeder staat achter haar keus om geschiedenis te gaan studeren en vertelt Lottie dat haar peettante geld voor haar studie opzij heeft gezet. Dat idee vindt Lottie zeer vervelend en ze komt met zichzelf in conflict. Moet ze toch niet gewoon naar kantoor en geld verdienen? Na overleg met haar goede vriend Bert besluit ze toch te gaan studeren en het geld aan haar tante te zijner tijd terug te geven. Ook zal ze lesgeven aan de kinderen die thuis in de kost worden genomen. Vijf jaar later (en een boek verder) heeft ze haar MO-geschiedenis behaald. Wanneer de leraar geschiedenis van haar oude hbs door het ijs zakt mag zij voor hem invallen. Een ander thema in beide boeken is haar keuze tussen twee vrienden, schoolvriend Bert of de deftige Jan. In het eerste boek lijkt het Bert te worden maar uiteindelijk lijkt ze, hoewel het verhaal een open einde heeft, toch voor Jan te zullen zwichten.

Een veel later voorbeeld is de Hilde-serie van Karin Kramer. De ruimte is hier te kort om uitgebreid te bespreken maar ook Hilde is op zoek naar haar mogelijkheden die door omstandigheden zoals een dwarse vader en een zieke moeder worden bepaald. Uiteindelijk gaat ze aan een opleiding voor kraamverzorgster beginnen en zal ze de ware volgen richting Kenia.

Rolbevestiging in het meisjesboek

Zo zijn er natuurlijk nog vele voorbeelden te vinden. Wat opvalt aan de boeken is dat meisjes gedurende de pubertijd allemaal twijfelen over de beroepskeuze en strijden voor hun toekomst maar uiteindelijk toch de ware vinden. En het huishouden of de verzorging ineens heel aantrekkelijk vinden. Zo werd in meisjesboeken de bestaande situatie vaak bevestigd. In hoeverre is dit nu veranderd? Is wat een meisje kan worden nog steeds beperkt? Natuurlijk leven we nu in een andere tijd en is er veel meer te kiezen

voor meisjes. Toch is er nu in het nieuws sprake van een mogelijk quotum voor vrouwen in topfuncties waarin ze nog steeds sterk achteroplopen, net als in salaris. Ook het speelgoed zou nog te rolbevestigend zijn. We komen van heel ver en er is veel veranderd, maar er blijft ook nog een hoop werk te verrichten.

Bronnen:

Lexicon van de jeugdliteratuur

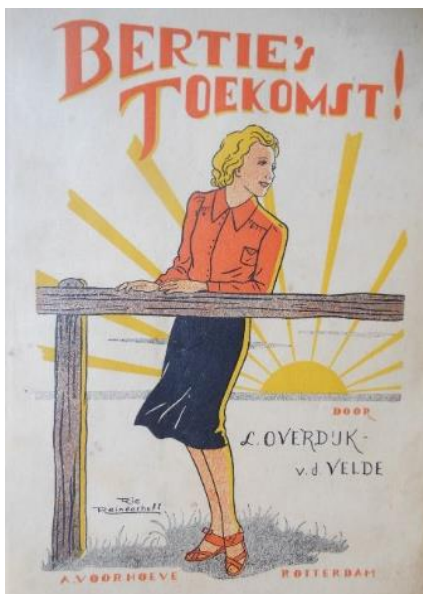
dbnl

SGKJ – Berichten uit de wereld van het kinderboek. No 75, september 2012

Assorti

Deze Assorti begint met *Bertie's Toekomst!* De auteur is Mevr. L. Overdijk-van de Velde (geb. 1883). De ondertitel van dit slank formaat boek, met op de voorkaft een even slanke, door Rie Reinderhoff getekende Bertie, zou Droom en Werkelijkheid kunnen zijn. Het Centraal Bestand Kinderboeken van de KB geeft het boek drie genres: Beroepenboeken, Meisjesboeken en Indische verhalen. Het laatste komt enkel terloops aan de orde. De twee andere des te meer. De christelijke uitgeverij Voorhoeve in Rotterdam gaf het boek uit in 1947.

De 18-jarige Bertie wordt door Marianne, haar oudere zus, voorbeeld, steun en toeverlaat, naar het station gebracht. Ze is op weg naar het sanatorium, ergens in Gelderland, waar ze de opleiding voor verpleegster begint. Marianne werkt al in de verpleging, in het Diaconessen-huis, en staat op het punt naar Indië te emigreren, tot groot verdriet van Bertie. Aan het eind van het verhaal, na afloop van een concert, grijpt student rechten Ronald haar hand en stralen haar ogen. Over twee jaar zal zij met hém, de nieuwbakken advocaat, trouwen. Dan zullen zij dolgelukkig over de drempel van hun nieuwe woning stappen.

Tot dan had Bertie twee betrekkingen. Een klein jaar was ze een toegewijde aankomend verpleegster, werkte en leerde hard, maar kreeg

ontslag als gevolg van fysieke ongeschiktheid. Haar verhouding met de directrice was ook niet optimaal. De arme Bertie was de wanhoop nabij. Daarna werkte ze als secretaresse op een handelskantoor, waar het vakbekwame en knappe meisje snel een gewaardeerde kracht werd. Haar toekomst bleek echter het ziekenhuis noch het kantoor te zijn, maar het huwelijk.

Is dat misschien de betekenis van het uitroepteken in de boektitel? De jonge student als de personificatie van het geluk, de ontmoeting met Ronald als geschenk uit de hemel. Vergeet daarbij niet dat het boek in de jaren veertig van de vorige eeuw speelt. De emancipatie van de vrouw was nog lang niet algemeen, en zeker niet in traditioneel christelijke gezinnen. Het leesteken kan ook anders opgevat worden: als uiting van teleurstelling. Immers, Bertie's droom, verpleegster worden, komt niet uit, carrière maken op een kantoor wordt het niet, naar Indië gaan zit er ook niet in. Wat een tegenslagen voor Bertie!

Ruim baan nu voor mijn *Vlaardingse* oude kinderboeken, d.w.z. die een band hebben met mijn geboorte- en voormalige woonplaats. De schrijvers ervan zijn meestal geboren in Vlaardingen, hebben er gewoond of situeren er hun boeken, met allerlei concrete herkenbare zaken, feiten en personages. De drie bekendste zijn C.M. van den Berg-Akkerman (1906-2008), Nel Verschoor-Van der Vlis (1909-1996) en Adri van Witzenburg (1902-1969). Verder Arie van der Lugt (1917-1996), C. Vermeer en Wim Wouters (geen data bekend), Arie Pleysier (1891-1980) en Pieter van der Leeden (geb.1918).

De meest Vlaardingse onder genoemde auteurs is C.M. van den Berg. Geboren in 1906 in het oude vissersstadje aan de Maas, woonde zij er ruim 100 jaar. Zij is goed voor minstens vijftig titels, waaronder vele Zondagsschoolboekjes. Deze kwamen ook in ruime mate van de hand van Nel Verschoor. Adri van Witzenburg is bekend van zijn zogeheten Kwartjesboeken. Arie van der Lugt wordt in één adem genoemd met Frank Distel. C. Vermeer schonk veel aandacht aan visserij en vaderlandse geschiedenis, Arie Pleysier schreef in de nieuwe spelling. Wim Wouters is de grote onbekende en Piet van der Leeden sluit de rij.

Mevr. Van den Berg-Akkerman schreef o.a. *Dagboek van Moeder*, uit 1967, over Frida, die op school van een geniepig jongetje hoort dat ze een jodinetje is. Naar aanleiding daarvan krijgt Frida van haar moeder de verzamelde brieven die ze in de bezettingsjaren had geschreven en altijd voor haar dochter verborgen had gehouden. Goed kinderboek!

In *De verloren schoen* (1953) staat een nauwkeurige beschrijving van de Vlaardingse Markt. Ook voor mij herkenbaar is een nieuwbouwproject, waar de jeugd graag speelde.

Mevr. Verschoor-van der Vlis nu. Mijn broer beweert dat ik les van haar heb gehad. Dit blijkt niet te kunnen, getuige dit citaat: 'Na haar huwelijk (1938) moest Nel stoppen als onderwijzeres; dat was blijkbaar toentertijd zo bij wet geregeld' (bron: Ouwe Bram leeft nog!)

Wél heb ik les gehad van Mevr. A. v.d. Waardt-van der Vlis, Nel's drie jaar oudere zus. Ik kan haar nog goed voor me halen. Ze was geen piepjonge juf meer en woonde aan de Parkweg, niet ver van de Binnensingel, waar destijds mevr. Van den Berg met man Harrie, zoon Gerard en dochter Corrie woonde. Met de laatste heb ik op catechisatie gezeten of op het Groen.

Twee titels van Nel Verschoor: *Wie luistert er mee?* uit 1939, mooi voorleesboek met illustraties van Tjeerd Bottema, en uit 1960 *Kinderen van één vader*. Eén van die kinderen was Andra, een Hongaars meisje dat in 1956 haar land ontvluchtte en in Nederland een pleeggezin vond bij een schipper en zijn gezin.

Adri van Witzenburg is vooral bekend van zijn *Kwartjesboeken*, goedkope (slaat niet op de inhoud) jongens- en meisjesboeken vol spanning en avontuur. *De vergulde hand*, *De Spaanse speurder* en *De geheimzinnige Chinees* spelen zich af in het vooroorlogse Vlaardingen en omgeving.

Tot de bekendste jeugdboeken van Arie van der Lugt behoren die uit de Frank Distelserie, zoals *Frank Distel en de schat in de ruïne* en *Frank Distel en het geheim van Doctor Pierewiet*.

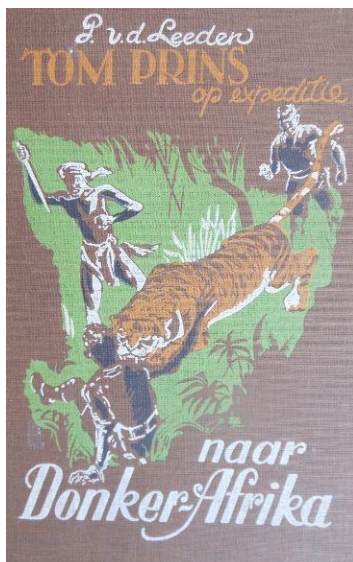
Spionage, de spoetnik, spanning tussen Oost en West, koude oorlog, zijn de trefwoorden in laatstgenoemd boek. Goed uitgevoerd waren die, met gelamineerde band in kleur en mooie strakke tekeningen van Hans Borrebach.

Van de vaderlandslievende C. Vermeer heb ik vier boeken, *De vlag op den toren*, *Franse Jan*, *Een zeemansjongen in 1811*, en *De vlucht van Wout van Bergen*, alle vier zich afspelend in de Franse Tijd (1795-1813), waarin

de haringhandel met de Engelsen verboden was. Van W. Wouters is me weinig bekend. Zijn boek *Het verijdelde complot* geeft een verbluffend goede beschrijving van het oude Vlaardingse havengebied. Inhoud en vertelstijl doen mij denken aan Adri van Witzenburg.

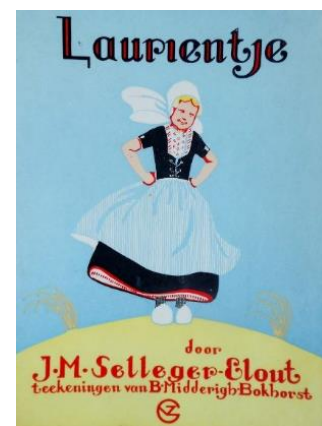

Dan *Zes dwaze dagen* uit 1927. Dit boek voor de 'rooie' jeugd is uitgegeven door de Arbeiders Jeugd Centrale en geschreven door Arie Pleysier, die als Mr. Punch dit reisverslag schreef. Vijf Vlaardingse AJC-ers, onder wie Koos Vorrink (vader van Irene), lopen in zeven dagen van Hoek van Holland naar Den Helder. Een humoristisch, beetje breedsprakig verhaal. Een nieuwe spelling kondigt zich aan in dit socialistische boek.

Pieter van der Leeden sluit de rij *Vlaardingse* schrijvers en hun boeken, met *Tom Prins op expeditie naar Donker-Afrika*. Het gaat er niet altijd zachtzinnig aan toe, in woord noch daad, in dit boeiende boek, dat eindigt met de conclusie: "Wij hebben het niet gemakkelijk gehad, maar God heeft ons werk toch rijk gezegend". Hein Kraij maakte de dertig, vaak spectaculaire tekeningen en Hans Borrebach tekende voor de band. Pieters zoon Tonny zat bij mij op zondagsschool en woonde aan de Parallelweg in Vlaardingen. We hebben inmiddels al drie boekillustratoren voorbij zien komen.

De laatste is Dien Midderigh-Bokhorst (1880-1972). Met haar gezin woonde deze begaafde kunstenares ruim twintig jaar in Vlaardingen, waar ook haar Laurientje best gewoond zou kunnen hebben destijds.

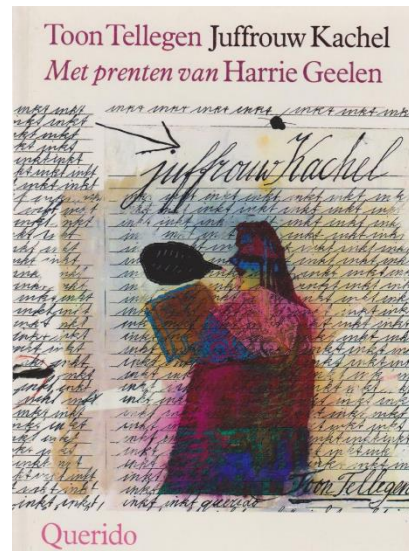
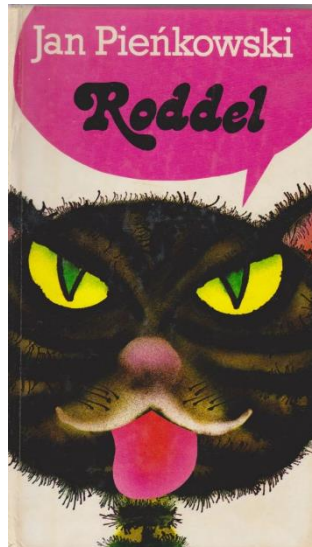

Bram van IJperen

Nieuwe aanwinsten

Twee Adri's door Cl. M. Bauer met platen in zwart/wit van Sijtje Aafjes. Uitgegeven in 1929 door G. B. van Goor & Zonen te Den Haag. 87 pagina's. Afmetingen 15 bij 21 cm. Serie Gezellige Uurtjes. Genre: meisjesboek.

Roddel door Jan Pienkowski, Nederlandse bewerking door Jeanine van Beek. Uitgegeven in 1983 door Van Reemst te Bussum. 12 pagina's. Afmetingen: 14 bij 25 cm. ISBN 90269 85185 Mechaniek: Marcin Stajewski/James Roger Diaz Genr: pop-up, griezelen.

Juffrouw Kachel door Toon Tellegen, met prenten in zwart/ wit van Harrie Geelen. Uitgegeven in 1991 door Em. Querido B. V. te Amsterdam. 112 pagina's. Afmetingen: 17 bij 24 cm. ISBN 90 214 8389 0. Prijs Kinderjury 1992. Genre: fictie, drama, griezelen.

Vier aardige prentenboekjes met tekst en tekeningen in zwart/wit met steunkleur door Rie Cramer. Uitgegeven in 1934 door Van Goor en zonen. In kartonnen cassette: De poppenbruiloft, Dokter Levertraan, Luilekkerland en Dommie-Dik. 16 pagina's per deeltje. Afmetingen: 12 bij 17,5 cm., oblong. genre: fantasie, bijzondere boekvorm (zie boekbespreking).

Het nijlpaard door Marilyn Sachs. zonder plaatjes Omslag door Juliette de Wit. Vertaald door Karin Bron. Uitgegeven 1984 door Em. Querido te Amsterdam. ISBN 902148023 9 153 pagina's Afmetingen: 13 bij 21 cm. Genre: puberleed.

Boekbespreking

De *Vier aardige prentenboekjes* van Rie Cramer zaten in wat de restanten van een voddig doosje leek te zijn, maar dat bij nadere bestudering een cassettetje was. Gelukkig was het nog wel in de originele staat terug te brengen. De boekjes zelf waren puntgaaf! Ze zijn genummerd van no. 3412 tot no. 3415.

In het eerste boekje, *De poppenbruiloft*, komen de poppen tot leven en organiseren een uitgebreide trouwpartij. Een negerpopje brengt de uitnodigingen rond, iedereen helpt mee versieren en er wordt allerlei lekkers klaargemaakt. Glazen en bestek worden aangedragen. Dan kleedt het bruidje zich aan en kan het feest beginnen. In optocht gaan ze allemaal naar het stadhuis en daarna naar de feestweide, waar ze dansen en smullen. Dan is de bruiloft voorbij.

Je kunt je voorstellen hoe kleine meisjes dat vroeger met hun poppen naspeelden als voorbereiding op het echte leven.

Het tweede boekje vertelt hoe Dommie-Dik, een kabouterdje, de hik heeft en er op allerlei manieren vanaf probeert te komen. Hij neemt slokjes water, eet pepermuntjes, maar niets helpt. Dan gooit de poes een plant uit de vensterbank en daardoor schrikt Dommie-Dik zo dat de hik opeens helemaal over is. Herkenbaar voor elk kind dat wel eens de hik heeft gehad.

Het derde boekje, *Dokter Levertraan*, is in vergelijking met de andere drie het meest uitgesproken. En vooral vermanend. Jantje moet 's avonds altijd een lepel levertraan slikken, wat altijd met veel tegenstribbelen gepaard gaat. Als hij in zijn bedje ligt, wordt er aan de deur geklopt. Binnen treedt Dokter Levertraan met een enorme lepel in zijn handen, gevolgd door Heintje Hoest, Slappe Piet en Bleekneus Witwang. Alle drie vallen ze Jantje aan! Hij huilt en is doodsbang! Dokter Levertraan jaagt ze gelukkig op de vlucht en Jantje springt 's morgens vrolijk uit zijn bed. Hij roept: "Leve Dokter Levertraan!" en zal in het vervolg braaf zijn levertraan slikken. (Later werd er gelukkig Sanostol uitgevonden, een levertraanproduct met sinaasappelsmaak).

Na dit moraliserende verhaal gelukkig nog het laatste boekje over Luilekkerland. Behalve van alles te eten is er ook een boom met allemaal kleren en kan je er rijden op een schildpad of een slak. De fontein spuit limonade en de gebraden varkens lopen met mes en vork in hun staart, net als de kant en klaar bereide

duiven. Aan het eind word je uitgenodigd zelf eens te gaan kijken hoe het je bevalt.

Marie Cramer (1887-1977) is bekend door haar vele illustraties van kleuterboekjes, sprookjes en kinderboeken. Ook schreef ze zelf kinderverhalen. Bij StOK zijn ze te vinden bij de prentenboeken, rijmpjes en versjes en bij de leesboeken. De cassette met boekjes is kortgeleden nog geveild op Catawiki voor 51 Euro.

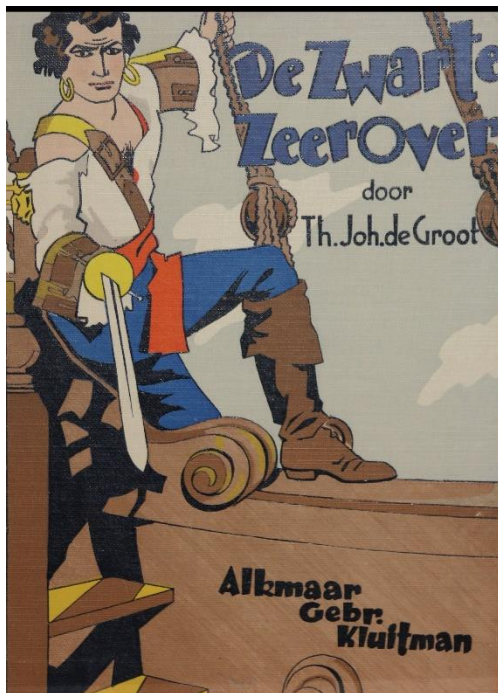
Lot van den Akker

Een indrukwekkende verzameling

Op 25 juni - de warmste dag van de junimaand dit jaar - bracht ik mijn verzameling kinder- en jeugdboeken naar Stichting 't Oude Kinderboek in Lochem.

Waarom deze actie? Maar eerder rijst de vraag: hoe kwam ik aan deze collectie van 1400 banden? Zo'n hoeveelheid is alleen bij elkaar te brengen door naarstig zoekwerk, het internet afspeuren, antiquars aanschrijven en vele boekenmarkten aflopen met een lijstje in de hand van wat nog niet gevonden is. Zo is het inderdaad gegaan, maar niet door mij.

Tijdens mijn werkzame leven had ik een collega in een aangrenzende afdeling, die zo van boeken hield, dat ze soms zelfs haar gezin bijna te kort deed, als ze een boek tegenkwam, dat ze graag wilde hebben. Zij had in het verleden debuten van Nederlandse auteurs gespaard, las alles wat los en vast zat en begon op een gegeven moment met het verzamelen van meisjesboeken van voor 1950, dat ze later uitbreidde met jongensboeken uit dezelfde periode. Zij had op een gegeven moment in de kelder onder haar huis een verzameling van zo'n 8.000 boeken van diverse aard staan, maar de kinderboeken hadden een plaats in de huiskamer gevonden; zij hield zo van de pastelkleurige banden uit die periode.

Op een dag tijdens het werk, nu ongeveer 10 jaar geleden, hoorde ik haar tegen een collega zeggen, dat er die avond iemand naar de

kinderboeken kwam kijken. Ik schrok daar geweldig van en vloog om de kastenwand heen, die onze afdelingen scheidde. Wat jammer, dat de collectie uit elkaar zou gaan! Ik riep spontaan: "Ik bied meer". Dat bod werd aangenomen en er werden plannen gemaakt: ik zou de boeken langs de wanden van m'n kleine logeerkamer plaatsen; ik kreeg het adres van de timmerman die indertijd bij mijn collega de kasten voor haar huiskamer op maat gemaakt had. Ik bedacht hoe leuk het zou zijn, de plafonnière, die ik nog uit mijn kindertijd had, daar op te hangen.

Enige tijd later werden de boeken, in 87 Centraal-Boekhuis-dozen, door de echtgenoot van mijn collega in mijn huis naar boven gebracht, ja, voorlopig maar even op de zolder. En daar hebben ze vervolgens jaren gebivakkeerd. Want terwijl ik mijn plannen om ze in boekenkasten te huisvesten verder uitwerkte, vroeg ik me ook af: en wat, als ze daar staan? Ik zal ze niet allemaal zelf meer lezen en het idee om een bord aan de deur te plaatsen om anderen uit te nodigen ze in te zien of zelfs te lenen, leek me niet aantrekkelijk. Langzaam drong toen het besef tot me door, dat ik nu toch in mijn leven ervaren had, waar mijn vader me altijd voor had gewaarschuwd: "Het bezit van de zaak, is het eind van het vermaak".

Ruim een jaar geleden hebben vrienden mij geholpen de 87 dozen naar beneden te brengen. Daar ben ik ongeveer een jaar bezig geweest de collectie te ordenen, want de boeken hadden indertijd bij mijn collega op kleur in de kast gestaan, waardoor het oeuvre van één auteur in verschillende dozen terecht was gekomen. Dus eerst alle dozen door op zoek naar boeken van auteurs wiens/wier naam met een A of B begon. Die kon ik dan beschrijven en de boeken vervolgens in andere dozen opbergen. Daarna hetzelfde met de auteurs met C, D of E aan het begin van hun naam... enzovoort, enzovoort.

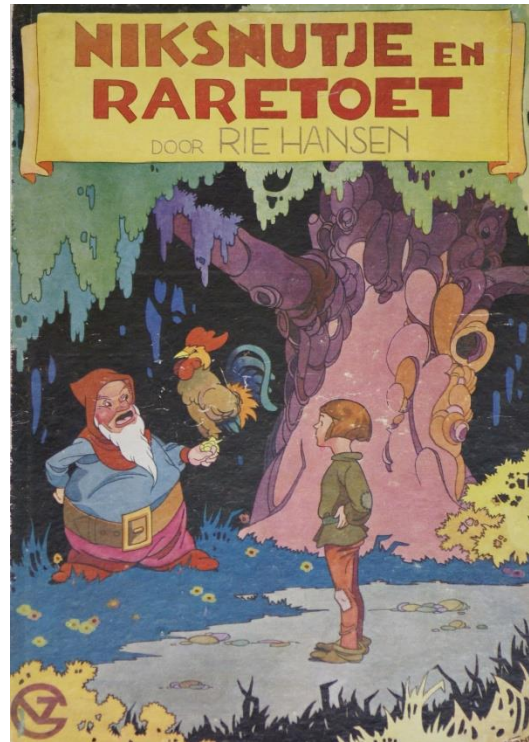
Dat het lastig, zo niet ondoenlijk, zou zijn om een koper te vinden voor de gehele collectie, was mij duidelijk. Om de boeken stuk voor stuk te kunnen verkopen, moest er een lijst zijn met de doosindeling.

Uiteraard moest een exemplaar waar een gegadigde voor was, snel gevonden kunnen worden.

Maar ook het uitventen van de collectie leek me uiteindelijk geen goed plan. Ik zou er jaren mee bezig zijn. Ik besloot mijn verlies te nemen en de collectie te schenken. Enkele jaren geleden was ik via Winsum op het spoor van StOK in Zutphen gekomen. Ik besloot daar opnieuw naar te zoeken. Inmiddels was Zutphen verlaten en was StOK in Deventer ondergebracht, maar daar raakte later het spoor bijster, tot – gelukkig – bleek dat er een nieuw onderkomen was gevonden in Lochem.

Na een telefoontje en het opsturen van de lijst kreeg ik het verlossende bericht van de coördinator van StOK, Gerrie Halsema, dat de Stichting de boeken graag wilde hebben.

En zo heb ik de boeken in een aantal van 68 dozen – want een deel van de collectie kon ik in grotere dozen verpakken – met hulp van een tweetal vrienden in Lochem afgeleverd, waar velen er, naar ik hoop, plezierige uren aan zullen beleven.

Dien Giltjes

(Afbeeldingen: 2 boekkaften uit de omvangrijke schenking)